

Tessaradecas consolatoria p[ro] laborantibus & oneratis Martini Lutheri Aug. Vuittenbergen[sis].

<https://hdl.handle.net/1874/428925>

2

4

TESSA

radecas consolatoria p laborantibus
& oneratis Martini Lutheri Aug.

Vuittenbergen.

PRAEFATIO

POSTOLVS PAVLVS Roman. xv. definiturus Christianorum solatia dicit. Fratres, quaecumq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus, in quo aperte docet. Solatia nostra e scripturis sanctis esse petenda, Scripturae sanctae

autem gemino consolationis tropo utuntur, dum duas imagines rerum saluberrima temperie mixtas proponunt, malarum uidelicet & bonarum, sicut Ecclesiasticus Sapiens dicit. In die malorum memor esto bonorum, & in die bonorum memor esto malorum. Scit enim spiritus sanctus talem ac tantam esse homini rem quaecumq;, qualis & quantitas eius in ipso ualuerit opinio, quod enim uile & nihil ducitur, parum quoq; afficit, seu amore, si ueniat, seu dolore, si recedat. Ideo id omni studio conatur, ut hominem a re opinionem & affectum auocet. Quod ubi effecerit, iam res quaelibet sunt indifferentes, cum autem haec auocatio potissimum uerbo fiat, quo transfertur opinio a re, quae praesenter afficit in rem, quae uel absens est, uel non afficit praesens, optimo iure, non nisi per scripturarum consolationem habebimus, quae nos in die malorum auocet ad spectanda bona, quae uel praesentia, uel futura sunt, simul in die bonorum auocat ad spectanda mala. Verum ut haec duo spectanda & imagines melius capiamus, dabimus unicuique suas partes septem. Prior imago habebit mala quae considerentur. Primo, intra se. Secundo, ante se. Tertio, post se. Quarto, iuxta se in sinistro. Quinto, in dextro. Sexto, infra se. Septimo, supra.

**Caput primum, de spectro primo, quod est
malum internum.**

Hoc rarum est & uerissimū, siue id credat homo siue
nō, nullum esse posse in homine cruciatum tantum
qui pessimum sit malorū, quæ in ip̄o sunt, adeo sunt longe
plura & maiora in ip̄o mala, q̄ quæ sentit. Si enim suū ma-
lum sentiret, infernum sentiret, nam infernum in seip̄o ha-
bet. **Quæris quōd?** dicit Propheta. Omnis homo mendax.
Et iterū, uniuersa uanitas om̄is homo uiuēs. **Esse autē mēda-**
cem & uanū, est esse uacū ueritate & re ip̄a. **At sine uerita-**
te & re ip̄a esse, est sine deo esse & nihil esse, hoc autē est, in
inferno & damnatū esse, Ideo deus misericorditer nos casti-
gans, leuiora mala nobis aperit & imponit, sciēs q̄ si hoīem
in suū malū deduceret cognoscendū, mox in momento pe-
rirer, sed & nōnullos hoc gustasse dedit, de quibus dicitur,
deducit ad inferos & reducit. Proinde recte dicunt, qui pas-
siones corporales uocant, quædam monitoria mali internī.
Et Apostolus Heb. xij. uocat eas disciplinas dei paternas
dicens, flagellat autem omnem filium quem recipit, quod
facit, ut his flagellis & paruīs malīs, expellat magna ista
mala, nequando ea sentire oporteat, sicut Prouerbio. xxij.
Stultitia colligata est in corde pueri, sed uirga disciplinæ
fugabit eam. Nonne & pij parentes, plus in filijs dolent, si
sint fures aut malī, quam uulnerati? immo ip̄imet eos ca-
dunt & fauciant, ut malī esse non possint.

Quid ergo obstat, quod hoc malum uerum non senti-
tur? Nempe, ut dixi, deo disponente ita sit, ut homo non
deficiat, si sua mala pœnitissima uideat, Nam abscondit
ea, uolens sola fide ea cerni, dum ea indicat sensibilī malo.
Itaq̄ in die malorū, memor esto bonorū, uide quantum bo-
num sit, non esse totum malum, huius esto bonī memor, &
minus cruciabit sensibilē malū. Ita rursus in die bonorū me-
mor esto malorum, id est, dum indolens es uerorum malo-
rum, in hac indolentiā gratus esto, & memorare uerorum
malorum, tum fiet, ut minus sentias sensibilē malum.

Claret ergo maiorem esse in homine semper indolentiam quam dolorem in hac uita, non, quod non praesens sit malum totum, sed quod opinio & affectus eius, non sit per dei bonitatem, qui abscondit ipsum.

Hinc uide mus eos, quibus datum est suum uerum malum intueri, quod atrociter in seipsum sauiant, quod nihil ducant, quicquid pati possunt in tota uita, modo infernum suum non sentiant. Ita unusquisque faceret, si uel sentiret, uel crederet firmiter malum suum internum, spore aduocaret externa mala, luderet in eis, atque nunquam tristior esset, quam dum non haberet mala, sicut nouimus quosdam sanctos fecisse, qualis Dauid psalmo sexto.

Igitur prima imago consolatoria est sibi ipsi dicere, nondum o homo, sentis malum tuum, gaude & gratias age, quod non sentire cogeris, atque ita malum comparatione maximi, leue fiet. Hoc est, quod alij dicunt, longe peiora, etiam infernum meritus sum, facile quidem dictu, sed intolerabile

Atque hoc malum quantumlibet lateat, tamen sensu fructus suos prodit satis sensibiles. Hi sunt, timor & incertitudo trepidae conscientiae, qua fides impugnatur, dum homo nescit aut dubitat, an habeat propitium deum, qui fructus tanto acerbior est, quanto fides infirmior. Atque haec sola infirmitas digne perpensa, cum sit spiritualis, longe praeponderat corporali, quam & leuissimam reddit sui comparatione, diligenter facta.

Praeter haec ad interna mala pertinet tota illa tragodia, quam Ecclesiastes describit, ubi toties uanitatem & afflictionem spiritus commemorat. Quot enim consilia frustra capimus? quot uota nostra illuduntur? quot uidemus? quot audimus quae nollemus? Atque haec ipsa quae ad uotum caedunt, contra uotum quoque caedunt, adeo nihil integrum atque perfectum est. Deinde haec omnia tanto maiora sunt, quanto altiori loco & ordine quispiam sederit, quem necesse est, praeter ceteris in eadem re laborantibus, longe pluribus & maioribus aestibus, fluctibus, procellis agitari, ut recte psalmus, ciiij. dixerit. A nimalia pusilla & magna, & re-

pulsa, quorū nō est numerus, in hoc mundi mar esse, id est, tentationum infinita nomina. Sed & Iob septimo, uitam hominis ob hoc tentationem uocat.

Hac uero non ideo mala non sunt, quia minus sentiunt, sed quia usu & assiduitate uiluerūt, & affectus atq; opinio, in his detrita sunt, operante deo, ideo rara potius mouent, q̄ adhuc nullo usu didicimus contemnere. A deo uerū est, uix milesimam partē malorū nostrorū nos sentire. A deo deniq; uerum est, mala nostra non rei ueritate, sed opinione & affectu nostro metiri, sentiri aut non sentiri.

Caput secundum, de secundo spectro, quod est malum futurū, seu ante nos.

Non parum leuabit præsens quodcunq; malum, si ad futura uertas animum, quæ tot & talia & tanta sunt, ut huic unī datus sit magnus ille, & unus principalū affectuum, qui timor dicitur, definiētib; quibusdam, q̄ timor sit affectus de futuro malo, ut & Apostolus dicat ad Romanos undecimo. Noli altum sapere, sed time. Hoc malum, eo maius est, quo incertius est, quale & quantum sit futurū. Ita ut uulgo quoq; prouerbium teratur. Non est ulla ætas scabiei etiam superior, quod tamen puerile atq; adeo infantile malū est. A deo a nullis nullius hominis malis, ullus hominum libere securus est, sed quicquid patitur homo, pati potest & alter. Huc pertinent omnes historiarū & tragœdiarū omnium sæculorū, omnes querelæ totius mūdi, huc, quod quidam obseruarunt, plusq; trecenta nomina morborū, quibus corpus humanum uexari potest. Si autē tot morbi, quot alij (putas) erunt casus rerū, amicorū, tandē ip̄ius animi, qui omnium malorū principale subiectum est, tristitiarūq; ac malorū unicum receptaculum.

Augefcit uero malorum uis & sensus, quo maior fuerit & dignior status, ubi inopia, ignominia, & omnia indigna, cum etiam subito possint accidere, necesse est, ut sicut tenui pendent omnia filo, formidanda sint omni hora, non secus ac gladius ille, quem Dionysius tyrannus super caput conuictæ sui suspendit.

Quorū autem, quicquid non acciderit, pro lucro habendus est, ac nō paruo solatio, eius mali quod accidit, ut etiam hic cum Hieremia dicere cogaris, misericordiae domini, quod non sumus consumpti. Nam quicquid illorū non accidit, prohibente excelsi dextra non accidit, quæ uallat nos undiq; tanta fortitudine (ut in Iob monstratum est) ut Satan & mala indigne etiam ferant, sese esse prohibita. Proinde uide mus q̄ dulciter sit amandus dominus, quoties nobis quid acciderit, nempe quod unico hoc malo nos moueat amantissimus pater uidere, quot insent mala, quæ nos petant, si non ipse obstaret, ac si dicat, Satan & Chaos malorū expetit te, ut cribret te. Sed ego posui terminum maris, & dixi ei, huc peruenient, & confringentur tumentes fluctus tui, sicut dicit in Iob. xxxviiij.

Uerū esto, nullum eorū sit uenturū, forte sic deo uolente, saltem illud quod omnium terribilium maximū dicis, scilicet mors certissime futura est, & nihil incertius hora eius. Quod sane malum tantum est, ut uideamus multos hoīes etiam cum omnibus prædictis malis malle uiuere, q̄ illis finitis semel mori. Atq; huic unī cum cætera contemnat, scriptura quoq; accommodat timorem, dicens. Memorare nouissima tua, & in æternū non peccabis. Huc uide, quot meditationes, quot libri, quot modi, quot remedia sunt conge-
sta, ut hac unius mali memoria peccatis absterreant mundū contemptibilem faciant, passiones & mala alleuient, & tribulatos consolentur, comparatiōe tam horribilis & magni, sed aliquando necessarij mali. Nemo est, qui non omnia mala optet subire, si per ea liceret, & mortis malum euadere. Hoc sancti quoq; timuerunt, hoc Christus cum pauore & sanguineo sudore subiuit. Ita ut misericordia diuina nullo maiore negotio curarit pulillanimes confortare, quam in hoc malo, ut uidebimus infra.

Hæc omnia uero communia sunt omnibus hominibus, sicut & communia salutis beneficia in eisdem malis. Cæterum Christianis noua causa est timendi futuri mali & propria, quæ omnia mala prædicta facile superet. Hæc est quæ

Apostolus pingit, prima Corinthios decimo, dicēs. Qui stat, uideat ne cadat. A deo lubrica uita est, adeo potens est hostis armatus nostris proprijs uiribus (.i. carnis & omnium affectionum malarū præsidijs) stiparus infinitis mundi corporijs, delictijs & uoluptatibus a dextra, asperitatibus & hominum malis uoluntatibus a sinistra, præter eam, qua ipse instructissimus est, mille modis nocendi, seducendi, perendi arte. Ita uiuimus, ut ne momento quidem securi simus de bono proposito nostro. Cyprianus multa huiusmodi commemorans in epistola de mortalitate docet optandam esse mortem, tanquam subuentricem uelocem ad euadenda hæc mala. **A**c uere ubi fuerint bonicordes hi homines, qui hæc pericula infinita inferni digne animo tractant, uidemus eos contempta uita & morte (id est, omnibus malis prædictis) optare solui, ut hoc malo peccatorū in quo sunt ut priore spectro diximus, & in quod cadere possunt, de quo nunc dicimus, simul soluantur. Et sunt sane hæc duæ rationes iustissimæ non tantum mortis optandæ, sed & omnium malorū contemnendorum, nedum unius mali leuiter ferendi, si cui dederit dominus, ut eis promoueatur, donum utiq; dei est eis moueri. **¶** Quis enim recte Christianus, non optet etiam mori nedum infirmari, qui uideat, ac sentiat, si dum sanus uiuit in peccatis esse, & continue in plura ruere posse, & cottidie ruere, ac sic contra amabilissimam, amabilissimi patris sui uoluntatem sine intermissione agere? Hoc enim indignationis æstu, & Paulus ad Romanos septimo commotus, cum se non agere bonum quod uellet, sed malum quod nollet quæstus fuisset, exclamauit. Infoelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei, inquit, per Iesum Christum & cætera, parum diligit deum patrem suum, qui non præfert mortis malo, hoc peccandi malum cum ille mortem in hoc ordinarit, ut hoc malum aliquando finiat, & sit mors uitæ, ac iustitiæ ministra, de quibus infra.

¶ Caput tertium, de spectro tertio, quod est malum præteritum, seu post nos.

In hoc eximie præ cæteris lucet dulcis misericordia dei patris, potens nos consolari in omni angustia nra. Neq; enim præsentio rem manum dei super se quilibet sentit, q; dum recogitat annos uitæ præteritæ, dicit B. Augu. Si homini daretur optio, ut aut moreretur, aut præteritam uitam suam iterum ageret, futuræ esse, ut mori eligeret, tanta & pericula & mala uidens, quæ uix & ægre euaserit. Quæ sententia uerissima est, si digne pensetur.

Hic enim cernere licet, quoties sine suo studio, sine cura, immo circa & contra uotum, multa fecerit & passus sit, quorum adeo non habuit consilium, antequam fierent, aut dum gererentur, ut finito opere, secum mirans, tum primū cogat dicere. Quorsum hæc mihi cesserunt, quæ nec cogitauit, aut longe alia cogitauit: ita ut uerum sit puerbiū. Homo, pponit, deus autem disponit. i. in diuersum ponit, & aliud q; homo pponit, efficit, ut uel in hoc uno negare non possimus, uitam & actus nostros, non nostra prudentia, sed mirabili potentia, & consilio, & bonitate dei fuisse gubernata. Hic perspicit, quoties deus nobiscum fuerit, ubi nec uidimus, nec sensimus, ac q; uere dixerit Petrus. Ipsi enim est cura de nobis.

Quare si non essent libri, neq; sermones, tam omnibus. men ipsa nostra uita, per tot mala & pericula ducta, si consideretur, abunde nobis diuinam bonitatem commendat præsentissimam & suauissimam esse, ut quæ nos longe ultra consilium & sensum nostrum, uelut in sinu suo portauit, & ut Moses Deutronomij tricesimo secundo, dicit. Dominus custodiuit eum quasi pupillam oculi sui, circumdedit eum, & portauit in humeris suis.

Atq; hinc natae sunt exhortationes illæ in psalterio. Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in oibus operibus tuis. Et in factis manuum tuarum meditabar. Memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et memor fui iudiciorum tuorum, & consolatus sum. Hæc & similia huc spectant omnia, ut sciamus, quod si tunc præsentem fuisse deum nobis uideamus, quando non cogitabamus, nec uidebatur adesse, iam quoq; præsentem esse non dubitemus, dum absens nobis uidetur.

Nam qui in multis necessitatibus nos sine nobis suscepit, etiam in modico, etiam si derelinquere uideat, non derelinquet, sicut in Esaia dicit. Ad momentum & modicum dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.

His si addas. Quis nostri curam habuit tot noctes dormientium? quis pro nobis sollicitus fuit, quoties laborauimus, lussimus, & omnia illa infinita egimus, in quibus nihil ipsi pro nobis solliciti fuimus? Aut quantum est tempus, quo nostri curam habemus? Ipse auarus dum sollicitus est pecuniam querere, in querendo & agendo sollicitudinem ponat necesse est. Ita uidemus quam uniuersa nostra cura, uelimus, nolimus, ad deum solum redeat, uix rarissime nobis nostro relictis consilio, quod tamen & ipsum ideo facit dominus, ut erudiat nos, ad agnoscendam suam bonitatem, ut aliquando uideamus, quantum intersit inter curam suam & nostram. Ita fit, ut nos quandoque leui morbo alioque malo sinat impeti, dissimulans suam curam (non enim aliquando non curat) simul tamen prohibens, ne tot mala quot instant, undique simul irruant, ut nos sicut filiolos charissimos teneret, an suae curae, per omnem aliam uitam cognitae, uelimus nos credere, & quam inutilis & impotens sit nostra cura uidere. Quid enim nobis profumus, aut possemus prodesse tota uita? qui unicum dolorem cruris, paruissimo tempore curare non possumus.

Quid ergo tam anxij sumus in puncto unius periculi aut mali, nec ei curam relinquimus, cum uita ipsa teste, tot malis ab eo eruti sumus & seruati sine nostro studio? Ista inquam nosse, est opera dei nosse, meditari in operibus eius, & ea memoria consolari in aduersitatibus. Qui autem ignorant, incurrunt in illud ps. xxix. Quonia non intellexerunt opera dei, & opera manuum eius, destrues eos, & non aedificabis eos. Sunt enim ingrati uniuersae curae dei, super eos in tota uita habitae, qui modico puncto curam sui, non ei curant.

**Capitulum Quartum de Spectro quarto, quod est
malum infernum seu infra nos.**

Ad huc non aliud uidimus in oibus malis, q̄ patimur, q̄ qd̄ diuina bonitas tanta tanq̄ p̄sens sit, ut inf̄ innu-mera mala, quibus sumus in hac uita circūdati, & poenitus in eisdem incarcerati, uix paucula, nec ea omni tpe sinant nos impetere, ita ut quoduis malum p̄sens q̄ premimur, non nisi monitorium sit lucri cuiusdam magni, quo nos honorat deus, dum non sinit nos opprīmi multitudine malor̄ in quibus sumus. Quod enim miraculum, si quis infinitis iētibus tentetur, uel uno saltem aliquando tangatur: immo gratia est, non omnibus feriri, miraculum est, non multis feriri. Primū itaq̄ eor̄, quę infra nos sunt malor̄, est mors, alter̄ infernus. Mortem alior̄ tam uariam, tam indignam, si consideremus, qua plectunt peccatores, facile uidebimus quanto nos lucro minora meritis nostris patiamur. Quot enim laqueo, furca, aqua, strangulantur, aut gladio quoq̄ feriuntur, qui longe minora peccata forte fecerūt q̄ nos: ita ut illor̄ mors & miseria, nobis a Christo quoq̄ pro spectro obiciat, in quo uideamus, quid nos meruerimus: dicit em̄ Lucae. xiiij. cum ei nunciarent quidam de Galilæis, quor̄ Pilatus sanguinem miscuerat cum sacrificijs eor̄. Respon- dit, putatis q̄ hi Galilæi p̄ omnibus Galilæis peccato- res fuerint, quia talia passi sunt: Non dico uobis, sed nisi pe- nitentiam habueritis, omnes similiter peribitis, sicut illi de- cem & octo, supra quos cecidit turtis in Siloah, & occidit eos, putatis, q̄ & ip̄i debitores erant, p̄ter omnes homines habitantes Hierusalem: Non dico uobis, sed si poenitentia non habueritis, omnes simul peribitis. Neq̄ enim cogitare possumus mitiora nobis deberi mala, qui maiora uel similia peccata commisimus. Neq̄ iustitia & ueritas dei propter nos iniqua & mendax erit, quę unicuiq̄ iuxta opa sua red- dere disposuit, si non ip̄i p̄auerimus, & saltem paruulo malo patienter tolerato, satisfecerimus.

In inferno uero & æterna damnatione, quot milia sunt: qui nec milesimam peccator̄ nostrorum partem habent: quot ibi uirgines, pueri, & quos nos innocentes uocamus: Quot religiosi, sacerdotes, coniuges, qui tota uita uisi sunt

deo seruire, & uno forte casu lapsi in æternum plectuntur.
Necq; enim hic dissimulandum est, una est iustitia dei in q̄li
bet peccato, æqualiter odit & damnat peccatum in quocunq;
q̄ reperit. An non hic uidemus inestimabilem dei
misericordiam, quæ toties meritos non damnauit: quantũ
quæso est quod pati possumus, uel tota uita ad poenam
æternam, quam illi uno delicto meriti patiuntur: nos inter
rim liberi, & multis a deo dissimulatis peccatis seruari. **Q**
enim hæc dei beneficia non curamus, aut frigide æstima
mus, ingratitudo est, & quædam incredulitatis insensatæ
durtia. **P**ræterea huc conueniendi sunt infideles, gen
tes, Iudæi, infantes, quibus si data fuissent ea, quæ nobis da
ta sunt, non in inferno, sed in cœlo essent, ac longe minus
peccassent. Nam & hoc spectrum Christus nobis Matt.
ob oculos ponit. d. Væ tibi Coro Zaim, Væ tibi Bethsaida.
Quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ
sunt in uobis, olim in cilicio & in cinere poenitentiam
egissent, ueruntamen dico uobis, Tyro & Sidoni remissius
erit in die iudicij q̄ uobis, Væ tibi Capernaum, quæ usq; in
cœlum exaltata es, usq; in infernum descendens, quia si in
Zodomis factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in te, for
te mansissent usque in hanc diem, ueruntamen dico uobis,
quia terræ Zodomorum remissius erit in die iudicij quam
tibi. Videmus ergo quantum laudis, & amoris debeamus
optimo deo nostro, in quocunq; malo huius uitæ, quod uix
stilla una sit eorum, quæ meriti sumus, quæ ipse Iob mari
comparat & arenæ maris.

**Caput quintum, de spectro quinto, quod est malum
sinistrum, seu ad sinistram.**

Hic añ oculos ponendus cumulus ille aduersariorũ & ma
lorũ hoim, & in ijs primo uidendũ, q̄t mala nõ intule
runt corpi, rebus, famæ, aniabus nr̄is, quæ uoluissent infer
re, nisi deo disponẽte nõ potuissent, & quãta q̄s in celsiore
loco sedet & lati⁹ regnat, tãto plurib⁹ eiusmõĩ aduersariorũ
iñ ijs, machinis, oblocutionibus & tẽtatoibus ẽ expositus,

in quibus omnibus præsentissimam dei manum licet intel-
ligere & experiri. Quid ergo mirum, si uno aliquando tã-
gamur? **¶** Deinde & eorũ propria mala sunt uidenda,
non ut in eis exultemus, sed ut compatiamur. Sunt autem
& ipsi eisdem malis omnibus communiter expositi, quibus
nos, ut in prædictis spectris facile est intueri. Verè in hoc
nobis sunt miseriore, quod extra societatem nostram sunt,
tam corporalem quam spiritualem. Nihil est enim hoc ma-
lum quod patimur, ad illud, quod illi sunt in peccatis, in in-
fidelitate, sub ira dei, sub imperio diaboli, mancipia miserr-
ma impietatis & peccati, ita ut si totus mundus eis maledi-
ceret, peiora imprecari non posset. Quæ omnia si digne ui-
deamus, simul uidebimus, quanto benigniore dei dignatio-
ne in fide, in regno Christi, in seruitute dei, toleramus paru-
lum corpusculi aliquod incommodum, quod in tanta re-
optimarũ opulentia, ne sentiri quidem oporteat, quin & il-
lorũ miseria sic debet Christiano & pio cordi esse molesta,
ut suas molestias, delicias arbitretur. Sic enim iubet Pau-
lus Phil. ij. Singuli quæ sunt aliorũ considerantes non quæ
sua. Hoc enim sentite in uobis quod & in Christo Iesu,
qui cum in forma dei esset, formam serui accepit &c. Hoc
est, affectu piissimo nostram formam induit, non secus se-
gerens in malis nostris, q̃ si sua essent propria, ita sui suorũ
& bonorũ oblitus & exinanitus, ut oĩno inueniret in simili-
tudinem hominum factus, nihil humani alienum a se du-
gens, tantummodo nostris malis occupatus.

¶ Hoc affectu animati & eo spectro commoti, solent san-
cti pro malis etiam inimicis suis orare, & omnia facere ex-
emplo Christi, & oblitũ suarũ iniuriarũ uel iustitiarũ, anxij
esse quomodo illos liberent a malis suis, quibus incompa-
rabiliter magis cruciant̃, q̃ suis corporalibus malis, sicut de
Loth scribit S. Petrus. ij. Pe. ij. habitans inter eos, qui de die
in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Vi-
des ergo quanta hic appareat abyssus malorũ & occasio mi-
serendi & compatiendi, simul paruuli nostri mali obliui-
scendi, si charitas dei in nobis fuerit, q̃ nihil nos deus pati

permittat ad ea, quæ illi patiuntur. Quæ uero hæc nos leuiter mouent, in causa est, quod oculus cordis non satis purus est, quo uideremus, quanta sit ignominia & miseria hominis sub peccato iacentis, id est, a deo separati, & a diabolo possessi. ¶ Quis enim tam ferreus est, qui non contemnat ad miserandam speciem eorum, qui in foribus ecclesiarum & plateis iacent, corrosis uultibus, exelisis naribus & oculis, aliisque membris sanie & putredine foede consumptis, ita ut animus exhorreat cogitare, nedum sensus ferat intueri. At quid his lachrymandis nostræ carnis, & fraternæ similitudinis monstris, deus intendit, nisi ut oculos mentis nostræ aperiat, quo uideamus, quâto horribiliore specie anima peccatoris, sanie & putredinem suam ostendet, etiam si ipse in purpura, & auro, & rosis, & lilijs agat, tanquam paradisi filius? At quanti sunt peccatores in mundo ad unum illorum saniosorum comparati? ¶ Hæc sane mala infinita, tum magnitudine, tum multitudine, contempta in proximis, faciunt, ut nostrum uel unum minutissimum, nobis solum & maximum uideat. ¶ Sed age, & in corporalibus malis, necesse est, priore sint conditione quâ nos. Quid quæso potest eis dulce & pure iucundum esse, etiam si omnia quæ uelint habent, obtineantque, quando conscientia eorum quieta esse non potest? An est malum atrocius, quâ mordax conscientie tumultus? dicit enim Esaias. Ivi. Impij sicut mare feruens quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in contumeliam & luctum. Non est pax impijs, dicit dominus deus. Itaque illud Deutero. xxviii. in illis uideas. Dabit tibi dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam contumeliam in mœrore, & erit uita tua, quasi pendens ante te. Timebis diem ac noctem, & non credes uitæ tuæ. Mane dices, quis det mihi uesperem? Et uespere, quis det mihi mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis uidebis oculis. Breuiter, qui mala malorum omnia digno affectu uideret, siue inimicorum siue amicorum, non solum suorum obliuisceretur, & nihil se pati uideretur, uerum cum Mose & Paulo apostolo æstuarer, ut pro eis mori liceret, & anathe-

ma a Christo fieri, ac de libro uitæ deleri, ut Romani. nono scribitur, quo illi liberarentur. Hoc enim zelo & incendio Christus ardēs, pro nobis & mortuus est, & ad inferos descendit, nobis exemplum relinquens, ut & nos pro aliorū malis, ita simus solliciti, nostrorum penitus obliti, immo nostrorum cupidi.

¶ Caput sextum, de spectro sexto, quod est malum dextrum, seu ad dextram.

A Dextris sunt amici nri, in quorū malis nrm malum mitigari, etiā. S. Petr^o docet. i. Pe. v. Resistite diabolo fortes in fide, sciētes easdē passiōes ei, quæ in mundo est, fraternitati uestræ fieri, ita & ecclesia orat in p̄cibus, ut exemplis sanctorū prouocati, uirtutem passionis eorū imitemur. Cantatq; omnes sancti quanta passi sunt tormenta, ut securi peruenirent ad palmam martyrii.

¶ Ex quibus uerbis & canticis ecclesię intelligimus sanctorum festa, memorias, templa, altaria, nomina, imagines, ideo celebrari & multiplicari, ut eorum exemplo animemur, ad perferenda eadem mala, quæ ipsi tulerunt, qua ratione nisi colantur, omnis alius cultus eorum superstitione non uacet, oportet. Ut sunt multi, qui celebrant hæc omnia, ne malum quod sancti exemplo & memoria sui ferendum docent, ferant, fiantque dissimiles eis, quorum festa habent ut similes fient.

¶ Verum longe omnium pulcherrime hunc locum consolationis tractat Apostolus Hebræ. xij. dicens. Nondum usq; ad sanguinem restitistis aduersus peccatum repugnantes, & obliti estis consolationis, quæ uobis tanquam filijs loquitur dicens. Filii mi, noli negligere disciplinam dñi, neq; fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit dñs, castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. In disciplina perseverate, tanquam filijs uobis se offert deus. Quis enim filius quem non corripit pater? Q; si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes ergo adulti & non filij estis: deinde patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reuerbamur eos, non multo magis pa

tri spiritum obtemperabimus & uiuemus. Omnis autem di-
sciplina in presenti quidem non uidetur esse gaudij, sed moe-
roris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per
eam reddet iustitiae. Haec Paulus. Quis non terreatur his
Paulinis uerbis, ubi plane definit, non esse filios dei, qui extra
disciplinam dei sunt? Quis uero possit robustius confirma-
ri, & efficacius consolari, quam qui audiat eos diligi a do-
mino qui castigantur, esse filios, esse omnium sanctorum
communione praeditos, non eos esse solos qui patiuntur?
Etiam amabilem disciplinam, haec exhortatio uehemens
reddet. Nec patet hic excusandi locus, quod alij mitiora ferant,
alij duriora, unicuique enim data tentatio ad mensuram, non
supra uires, ut ps. lxxix. Cibabis nos pane lachrymarum, &
potum dabis nobis in lachrymis in mensura, quod & Pau-
lus dicit. Fidelis deus, qui non permittit uos tentari ultra
quam potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, ut
possitis sustinere, ubi ergo maius malum, ibi plus prouentus
& auxilij diuini, ita ut inaequalitas passionum magis in spe-
cie appareat, quam reuera sit. Nam & B. Ioannes Baptista,
quem hodie decollatum ab Herode recordamur, nonne stu-
pore nos omnes confundit? quod tantus uir, quo maior in-
mulieres natos non surrexit, amicus unicus sponsi, praecursor
Christi, maior prophetis omnibus, non saltem publico iudi-
cio occiditur, non saltem uel ficta causa (sicut Christus) ac-
cusatur, nec propter populum, sed in carcere propter salta-
tricem adulterae filiam. Vnius huius sancti ignominiosa mors
& tradita uita tam uiliter, tam indignis modis in manus in-
fensissimae adulterae, uniuersum nostrum malum leniat, ubi
hic deus qui talia uidere potuit? ubi Christus qui haec audi-
ens, prorustacuit? perit ille, ac si ignotus esset deo, homini-
bus, & omnibus creaturis. Quid nos patimur, in quo non
dico gloriari, sed etiam non confundi oporteat, si huius mor-
ti comparatum fuerit? Aut ubi nos herebimus si nihil pati
uoluerimus, quando tanti uiri, etiam mortem tam despectam
ferunt immeriti, & corpus eorum ludibrio hostium tradi-
tur post mortem. Ecce, inquit, in Hieremia, quibus non erat

iudicium, ut biberent calicem, bibentes bibent, & tu innocens relinqueris: nō relinqueris innocens, sed bibens bibes.

Recte ergo eremita ille, qui cum singulis annis ægrotasset, uno aliquando anno integro sanus, uehementer tristabatur & plorabat, causans quod deus esset eius oblitus, & gratiam suam ei negasset. Adeo scilicet necessaria & salutaris est disciplina domini omnibus Christianis.

Videmus autem quā nihil est quod nos patimur, si sanctorum unguis, carceres, ferrum, ignem, bestias, & infinita tormenta consideremus, imino si & præsentium nobiscum in hac uita grauissimas diaboli persecutiones patientium, ponderemus tentationes. Neque enim desunt qui acrius & grauius patientur quā nos, tam in spiritu quā in corpore.

Dicit hic aliqui. Hoc queror, quod mea passio sanctorum passionibus non comparari possit, quia peccator sum, nec dignus illis comparari, illi pro innocentia sua, ego pro peccatis meis patior, ideo nihil mirum, illos iucunde omnia pertulisse.

Hoc uerbum magnæ stultitiæ est. Si enim pro peccatis pateris, gaudendum est tibi, quod purgantur peccata tua, an non & sancti fuerunt peccatores? Sed Herodis & latronis sinistri, similem te esse formidas? Non es, si patiens fueris, latronem enim sinistrum & dextrum quis discreuit, nisi patientia & impatientia? Si es peccator, bene, & latro erat peccator, sed patientia, iustitiæ, & sanctitatis gloriā meruit, ita & tu fac similiter. Non enim pati potes, nisi aut pro peccatis, aut pro iustitia, utraq; passio sanctificat & beatum facit, si dilexeris eam. Quare nulla est reliqua excusatio, denique cito confessus fueris te iuste pati pro peccatis, iustus es & sanctus, sicut latro dexter. Confessio enim peccati, quia ueritas est, iustificat & sanctificat, ac sic mox in momento huius confessionis, iam non pro peccatis, sed pro innocentia pateris. Iustus enim non patitur, nisi innocenter. Ac iustus factus es confessione meritæ passionis & peccatorum tuorum. Quare & uere & digne tua passio comparatur passionibus sanctorum, sicut uere digne tua confessio peccatorum, comparatur confessioni sanctorum, una enim omnium

ueritas, omnium confessio peccatorum, oim passio malorum, &
uera communio sanctorum, in omnibus & per omnia.

**¶ Caput septimū de septimo spectro, quod est malum
supernum, seu supra nos.**

VLtimo leuandum est cor sursum, & ascēdendum in
montem myrrhae cū sponsa. Hic est Iesus Christus
crucifixus caput omnium sanctorum, princeps omnium pati
entium, de quo multi multa, & omnes omnia, sicut decet,
scripserunt. Huius memoria sponsae commendatur ubi di
citur. Pone me ut signum super cor tuum, & sicut signacu
lum super brachium tuum, huius agni sanguis in limine si
gnatus, arcet percussorem angelum. Ab hoc commendat
sponsa, quod coma eius sit, sicut purpura regis (id est, medi
tatio eius rubet passionis Christi memoria) Hoc est lignū,
quod Moses iussus est mittere in aquas Marath. i. amaras
passiones, & dulces factae sunt. Nihil est quod haec passio
non dulcoret, etiam mortem, sicut dicit sponsa, labia eius li
lia stillantia myrrham primam, quae proportio liliorum & la
biorum, cum haec rubeant & illa albicent: utiq; mystica loq
tur, q; uerba Christi candidissima sint & purissima, in qui
bus nihil cruentae amaritudinis aut litoris, sed suauia & mi
tia, quibus tamen stillat ac persuadeat primam & electam
myrrham, id est, amarissimam mortem. Potentia sunt haec
purissima labia ac dulcissima, amarissimam mortem (quae
sicut prima myrrha omnem peccati putorem semel tollit)
dulcem, nitidam, candidam, acceptabilemque reddere. Quo
modo fiet: nempe, dum audis Iesum Christum filium dei
suo sanctissimo contactu, omnes passiones, ipsam adeo mor
tem consecraste ac sanctificaste, maledictionē benedixisse,
ignominiam glorificaste, paupertatem ditaste, ita ut mors
uitae ianua, maledictio benedictionis origo, ignominia glo
riae parens esse cogantur. Iam quomodo potes esse tam du
rus & ingratus, qui non etiam optes & diligas uniuersas
passiones Christi, purissima & sanctissima carne & sangui
ne tinctas, sanctificatas, innoxias, salutare, benedictas, bea
tas tibi redditas,

Si enim tactu suæ mundissimæ carnis, omnes aquas sanctificauit ad baptismum, immo omnem creaturam, quanto magis tactu eiusdem suæ mundissimæ carnis & sanguinis omnem mortem, omnes passiones, omnes iniurias, omnia maledicta, omnem ignominiam sanctificauit ad baptismum spiritus seu sanguinis: sicut dicit de eodem passionis baptismo Lucae duodecimo. Baptismo habeo baptisari, & quomodo coartor donec perficiat. Vides quantum coartatur, quam anhelat, quam sitit passiones & mortem sanctificare, & amabiles reddere, uidit enim passionibus nos terreri, uidit mortem expauesci & horreri. Ideo sicut pijsimus pastor & fidelissimus medicus, huic malo nostro modum positurus, & festinat & artatur mori, & tactu suo easdem nobis commendare, ita ut mors Christiani perinde sit habenda, sicut æneus Mosis serpens, qui speciem quædam serpentis præ omnia seruat, sed totus est sine uita, sine motu, sine ueneno, sine morsu, ita iusti uisi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Similes sumus morientibus, nec alia est species nostræ mortis quam aliorum, res tamen alia est, nobis enim mortua est mors. Ita & omnes aliæ passiones, similes sunt passionibus aliorum, sed specie tantum, uerum re ipsa passiones nostræ sunt impassibilitatis initia, sicut mors initium uitæ. Atque hoc est, quod Ioannis octauo dicit. Qui sermonem meum seruabit, non uidebit mortem in æternum. Quomodo non uidebit? quia moriens uitam incipit, ita præ uita quam uidet, mortem uidere non potest. Hic enim nox sicut dies illuminat, dum clarior est lux uitæ incipientis, quam mortis desinentis. Hæc omnibus qui credunt in Christum rata sunt, secus incredulis.

Proinde, si tunicam Christi, uasa, hydrias, & quæcunque tandem Christus tetigit, & quibus usus est pro dulcissimis reliquijs, tanquam suo tactu consecratis, exocularis, diligis, amplecteris. Cur non multo magis poenas, mala mundi, ignominiam & mortem, non solum eius tactu consecrata, sed etiam sanguine eius purissimo tincta & benedicta, deinde uoluntate cordis & summa coartante, charitate ample

xata, diligis, amplecteris, oscularis: præsertim cum in his multo sint tibi maiora merita, præmia, bona, quam in illis reliquijs. Si quidem in his uictoria mortis & inferni, & omnium peccatorum tibi paratur, in illis nequaquam. **O** si cor liceat Christi intueri, quando in cruce pendens artabatur, ut mortem redderet mortuam & contemptibilem, quam pro timidis & mortem poenasque horrescentibus, ardentem & suauiter mortem & poenas amplexatus fuit, quam libenter hunc calicem ægrotis præbibit, ut bibere & ipsi non ueremur, dum nihil illi mali, sed tantum resurgendo boni contigisse cernimus, sine dubio fieret illa prima myrrha. stillantibus eius labijs, & uerbis Christi eam commendantibus, iucundissima & dulcissima, sicut odor & species liliorum.

C Sic & Petrus. i. Pe. iij. Christo in carne passio, & uos eadem cogitatione armamini. Paulus ad Hebræos duodecimo. Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus contra seipsum contradictionem, ut non fatigemini animis uestris deficientes.

C Itaque si in prioribus spectris, adhuc infra & iuxta nos positus, malum didicimus tolerare patienter. Certe in hoc ultimo, iam supra & extra nos positi, in Christum rapti, omnibus malis superiores facti, non modo toleranda nobis sunt, sed amanda, optanda, quaerenda. Atque ab hoc affectu, quo quisque remotior est, eo minus in ipso Christi passio ualet, sicuti fit in ijs, qui signis & armis Christi utuntur aduersus mala & mortem, ne patiantur, neue moriantur, omnino contrarijs studijs cruci & morti Christi. Quare in hoc septimo spectro, necesse est, absorberi & consumi quicquid malorum passii fuerimus, ut iam non modo non doleat, sed & delectet, si tamē imago ista penetret corda nostra, & insideat animi interiori affectui.

Hæc de priore Tabula.

¶ Sequitur Posterior.

ALTERI TABV

LAE SVA QVOQVE SPECTRA
septem danda sunt, contraria prioribus, quoz̄ primum de
bono interno. Secundum de futuro. Tertium de præteri-
to. Quartum de inferno. Quintum de sinistro. Sextum de
dextro. Septimum de superno.

¶ Caput primum, de spectro primo, quod est
bonum internum.

RT QVIS VEL SO-
la hæc bona numeret, quæ quis-
que in sua persona possidet. Pri-
mo, corporis dotes quantæ sunt:
forma, robur, ualeudo, uiuacitas
sensus, quibus in masculo acce-
dit nobilissimus sexus, quo mul-
tis rebus, tum priuatis, tum publi-
cis gerendis & egregijs facinoribus, idoneus est, a quibus
mulier aliena est. Quid uero magni est, si his donis opti-
mis, decem, uiginti, triginta annis cum uoluptate, dono dei,
sis usus, & in uno horz̄ aliquando uel decē diebus labores?
Nebulones prouerbio dicunt. Es ist vmbeyn bose stund
zuthoen. Et itez̄. Eyn gutt stüd ist eyner bosen vuerdt.
Quid nobis faciendū, qui multas horas bonas accepimus,
& ne una quidem ferre uolumus malum? Videmus ergo
quantis obruimur bonis dei, & quam paucis uix tanga-
mur malis, saltem nostri plurimi.

Quis bonis non contentus optimus deus, adiicit diuitias,
copias omnium rerum, si non omnibus, certe multis, & his
potissimū, qui infirmi sunt ad ferenda mala. Nam (ut pri-
us dixi) quibus minus dat rerum aut corporis, plus dat ani-
mi, ut sint omnia æqualia, & ipse iustus iudex omnium.
Nec enim adeo consolantur multæ diuitiæ q̄ iucundus
animus. Post hæc quibusdam, prolem, summam (ut dici

tur) uoluptatē, potestatem, principatum, honorem, famam, gloriam, fauorem, & cætera, quibus si detur longo tempore frui, immo etiam paruo, facile suadebunt, quid faciendū sit in paruulo malo.

Animi uero bona his omnibus præstantiora, ingenium, scientia, iudicium, facundia, prudentia, atq; in his sicut in cæteris quoq; temperat suæ administrationis æqualitatem, ut quibus plus contulit, non ideo alijs eos prætulit, quibus horum uice, animi maiorem, uel pacem, uel hilaritatem contulit. **I**n his autem omnibus, cum gratitudine attendenda est largiissima dei manus, atq; nostra infirmitas consolanda, ut in multitudine & magnitudine bonorū, non miremur, si misceatur aliquid acerbitalis, quandoquidem & uoluptuarijs hominibus, neq; assatura sine balsamento, neq; ullus ferme cibus gratus est, qui non acerbiorē quopiam sit uel natus uel conditus, adeo perpetua, & sola dulcedo, into leranda res est, ut & ille recte dixerit, Omnis uoluptas affi duitate sui fastidium parit. Et alius. Labor est demum ipsa uoluptas, scilicet, quod hæc uita impotentior sit, q̄ ut sine malorū temperatura, solis bonis frui possit præ nimia abū dantia bonorū. Vnde & prouerbum illud natum. Opor tere ossa esse robusta, quæ ferant dies bonos. Quod ego p uerbium sepius considerans, admiratus sum q̄ mirā & uerā sententiam habeat, ut uota hominum contra uota pugnēt, qui non nisi bonos dies quærant, quos tamen adeptos, mi nus ferre queant quam malos.

Quid enim in his deus nobis commendat, nisi quod in ipis etiam inimicis crucis, mirabilis sit crux, ut non seculi lius reliquijs oporteat omnia temperare & sanctificare, ne pereant, quam carnes sale condire, ne uerminent: ut quid ergo hanc temperaturam a deo missam non libentissime ac ceptamus, quam nisi ille mitteret, impotens nostra uolupta tum & bonorū uita, sponte accerferet: Ita sit, ut uideamus q̄ uere de deo dixerit Sapiens. Qui attingit a fine usq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Si enim hæc bo na inspiciamus, apparebit uerum esse illud quoque Mosis

Deutro. xxxij. Portauit eū in humeris suis, circumduxit eū,
& custodiuit quasi pupillam oculi. Quibus possumus ob-
struere oseorū, qui huic uitæ plura mala, q̄ bona inelle in-
grati garrūt, cum bona & suauitatis infinita cōmoda non
desint, sed desint qui intelligant cū illo q̄ dixit. Misericor-
dia dñi plena est terra. **Et iterū. Et laudis eius plena ē terra.**
Et ps. ciiij. Impleta ē terra possessiōe tua, delectasti me dñe
in factura tua. Hinc quotidie canimus in missa. Pleni sunt
coeli & terra gloria tua. Cur hoc? quia multa bona unde lau-
des, uerū ab ijs duntaxat q̄ uident hanc plenitudinem, sicut
em̄ de malis spectro primo diximus, tantū est malorū cuiq̄,
quanta eorum opinio & cognitio. Ita & bona, licet undiq̄
nos petant & obruant, tamen tanta sunt, quanta aestiman-
tur. Nam cūcta quæ fecit deus, sunt ualde bona, non tamē
talía ab omnibus agnoscunt. **Quales illi erant ps. lxxvij.**
Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.

Huius spectri exemplum pulcherrimū & eruditissimū
nobis prebet Iob, qui ablatis bonis omnibus, dixit. Si bona
suscepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?
uere uerbum aureū & potens in tēratione consolatio. Si
q̄dem & ip̄e, non solū patiebatur, sed ab uxore sua tentaba-
tur ad impatientiam, dicente illi. Adhuc permanes in inno-
cētia tua. *158* **Benedic domino & morere.** Quasi diceret, mani-
festum est, quod non sit deus, qui sic te derelinquit. Cur er-
go in illum confidis, ac non potius, negato, & sic maledicto
eo, mortalem te agnoscis, cui post hanc uitam nihil reliquū
sit? *159* **Hæc & similia & unicuiq̄ sua suggerit uxor** (.i. sensua-
litas) in tentatiōe, quia sensus non sapit, quæ dei sunt.

Uerū hæc omnia sunt corporalia bona, communia omni-
bus, Christianus uero alijs longe melioribus pollet internis
bonis, id est, fide Christi, de qua dictum est ps. xliiij. Omnia
gloria eius filia regis ab intus in simbrijs aureis circunda-
ta uarietate. *160* **Sicut enim de primi spectri malo diximus.**
161 **Nullum esse tantum in homine malum posse, quod pessimū**
162 **sit eorū, quæ in ip̄o sunt, ita optimū bonorū qd̄ in Chri-**
stiano ē, ip̄e non p̄t uidere. Si em̄ sentiret, mox in cœlo eēt,

cum regnum celorum (ut Christus ait) intra nos sit. Habere enim fidem, est ueritatem & uerbum dei habere habere. Habere uerbum dei, est deum omnium factorem habere. Quae bona, quanta sunt, si anime reuelarentur, in momento e corpore solueret, p̄ nimia abundantia suauitatis. Vñ recte cetera bona quae diximus, sunt uelut monitoria eorum bonorum, quae intus habemus, quae nobis per illa uult commendata, quod haec uita non sustineat ea reuelari, sed misericorditer a deo absconduntur, donec creuerit in perfectum suum modum. Non secus ac pii parentes, filiis suis quandoque ludicra & minuta donaria donant, quibus animos filiorum alliciant ad spem maiorum.

ostendunt tamen se nonnunquam, & prodeunt foris, dum exhilarata conscientia gaudet in fiducia dei, libenter de eo loquitur, cum suauitate uerbum eius audit, prompta & iucunda fit ad seruiendum ei, ad bona opera, ad ferenda mala & cetera. Quae omnia sunt indicia, latentis sibi infiniti & incomparabilis boni, quod has guttulas & stillas paruas, foras mittit tenui scaturigine, quamuis nonnunquam fiat, ut contemplatricibus animabus latius reueletur, ita ut absorptae nesciant ubi fuerint. Qualia sanctus Augustinus & mater sua, de se confitentur, & multi alij.

Caput secundum, de spectro secundo, quod est bonum futurum, seu ante se.

His qui Christiani non sunt, de futuris bonis parum potest solati dari in suis malis, quod incerta sunt omnia, quam in hoc sit, magni tumultus auctor, ille affectus (qui spes uocatur) celebris, quo inuicem humana consolatione iubemur sperare meliora, quo grandia molimur in incertum frequentissime, immo semper falsi, sicut Christus de eo in euangelio Lucae. xij docet, qui animae suae dixit. Destruam horrea mea, & faciam ampliora, & dicam animae meae, requiesce, ede, bibe, epulare anima mea, habes multa bona in plurimos annos, dixit autem illi deus. Stulte hac nocte reperet animam meam a te, & quae paraasti cuius erunt? Sic est, qui thesaurizat, & non est in deum diues.

Quanquam nec sic deus reliquerit filios hominum, quin hoc affectu mali amouendi & boni accessuri eos soletur, licet incerti sint de futuris, certi tamen sperant, quo interim sustinentur, ne desperationis malo adiecto, præsens malū non ferant & peiora faciant. **Q**uare & ipse affectus spei eiusmodi, donum dei est, non quod eo uelit eos niti, sed mōneri ad spem solidam, quæ est in ipm solum. Ideo enim lōganimis est, ut adducat eos ad pœnitentiam, ut Romān. ij. dicit, nec sinit statim & omnes falli hac fallaci spe, si quo modo redeant ad cor, & uere sperent.

Christianis uero præter hæc bona, dupla sunt maxima bona certo futura, sed per mortem & passiones. Siquidem & ipi gaudent communi illa spe incerta finiendi mali præsentis, & augendi boni contrarij, quanquam id non adeo curent, quam quod bonum suum proprium augetur, qđ est ueritas in Christo, in quo promouent de die in diē, propter quod & uiuunt & sperant. **S**ed ultra hæc dixi, duo maxima futura habent in morte. **P**rimum, quod morte finitur uniuersa huius uitæ malorū tragœdia, sicut scriptū est. Preciosa in conspectu domini mors sanctorū eius. Et iterū. In pace in idipm dormiam & requiescam. Et iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit, ubi contra impijs. **M**ors initium est malorū, sicut dicit. Mors peccatorū pessima. Et uirum iniustum mala capient in interitu, sic Lazarus consolabitur, qui recepit hic sua mala, ubi epulo cruciabitur, quia recepit hic sua bona. Sic fit, ut Christianus siue moriatur siue uiuat, semper melius habeat, adeo beata res est esse Christianum & in Christum credere. Vnde Paulus dicit. Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Et ad Romanos decimo quinto. Qui uiuit, domino uiuit, qui moritur, domino moritur, siue ergo uiuimus siue morimur, domini sumus. **H**anc securitatem Christus nobis obtinuit, quod mortuus est & resurrexit, ut dominus esset uiuorū & mortuorū, potens nos facere securos, tam in uita q̄ in morte, sicut ps. xxij. dicit. Si ambulem in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es. **Q**uod si hoc

lucrum mortis paræ mouet, signum est fidem Christi infirmam in nobis esse, quæ precium & lucrum bonæ mortis non satis estimat, aut bonam esse mortem, nondum credit, impediēte scilicet nimium adhuc uiuace uetere hoīe & sapia carnis. **C**onandum itaque est, ut ad mortis hoc beneficiū cognoscendū & amandum, promoueamur. Magna res est, mortem quæ alijs maximū malorū est, maximū lucrum nobis fieri. Et nisi hoc Christus nobis præstitisset, quid dignum tanto impendio suipsius fecisset? diuinum opus est plane quod fecit, ideo non illi mirum, quod mortis malum fecerit optimū.

¶ Proinde, mors iam mortua est fidelibus, nihilque habet terribile, præ specie & laruam, non secus ac serpens occisus, habet quædam spem priorem terribilem, reuera tamen sola species ibi est, & mortuū malū ac iam innoxium. Immo sicut Num. xxi. Serpentem æneū iussit erigi, cuius aspectu uiui serpentes peribant. Ita & mors nostra fidelissimo intuitu mortis Christi, perit, ac iam non apparet, nisi figura quædam mortis. A deo nobis infirmis præludit misericordia dei his pulchris figuris, ut mortem quam non oportet auferri, tamen usque ad spem solam uirtutem eius euacuet, ob quam rem & somnus potius uocatur in scripturis quam mors.

¶ Alterum bonum mortis, quod non solum finit mala poenarū huius uitæ, sed quod præstantius, finem ponit uitij & peccatis, quod animabus fidelibus longe plus mortem reddit optabilem, ut diximus supra, quam iam dictum bonum. Siquidem mala animæ, quæ sunt peccata, incompatibiliter peiora, malis corporis sunt, quæ sola, si sciperemus, nobis mortem amabilissimam facerent. Si autem non faciunt, signum est quod mala animæ nostræ non satis sentimus nec odimus. Cum ergo hæc uita sit periculosissima, undique lubrico peccato nobis insidante, deinde nec sine peccato uiuere possumus. Optima mors ab his periculis nos soluit, & peccatum penitus abscindit a nobis. Vnde in laudem iusti. Sap. iij. perorat. Placens deo, factus dilectus & uiuens in peccatores translatus est. Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio enim nugationis, obscurat bona, & inconstantia

concupiscentiæ transuertit sensum sine malitia (o q̄ hæc ue-
ra sunt & assidua) consummatus in breui expleuit tempo-
ra multa, placita enim erat deo anima illius, propter hoc, p-
perauit educere illum de medio iniquitatis.

Ita (misericordia dei) mors, quæ homi peccati poena fuit,
Chřiano, peccati finis & uitæ ac iustitiæ initiũ facta ẽ, q̄cir-
ca q̄ uitam & iustitiã amat, ministrã & officinã earũ mortẽ
non exhorreat, sed amet, necesse est. Alioquin nec ad uitã,
nec ad iustitiã unq̄ pueniet. Qui uero non p̄ot, oret deum
ut possit. Nã ideo docemur dicere, fiat uolũstas tua, quia nos
eam ex nobis facere nequimus, q̄ potius mortem timentes,
mortẽ & peccatũ amamus, q̄ uitã & iustitiã diligimus. Nã
qđ mortem deus in peccati occasum ordinari, hinc quoq̄
colligi licet, qđ Adæ statim post peccatũ imposuit mortẽ,
uelut emendã peccati, atq̄ id anteq̄ eijceret de paradiso, ut
nobis oñderet, mortẽ nihil mali, sed om̄e bonũ nobis opera-
ri, qñ in paradiso tanq̄ poenitẽtia & satisfactio imposta ẽ.
Verum est em̄, quod mors inuidia diaboli, intrauit in orbẽ
terrarũ, sed hoc eximie & diuinæ bonitatis fuit, mortem sic
ingressam, non sinere tantum nocere, sed apprehensam, in
peccati poenam & mortem, mox ab initio sui ordinare.

Hoc enim significauit, quod cum mortem Adæ in præ-
cepto prædixisset, nõ tamen postea tacuit, sed denuo mor-
tem imposuit, ac rigorem præcepti tẽperauit, immo ne me-
minit qđem mortis ulla syllaba, sed dixit solum, Puluis es,
& in puluerem reuerteris, et donec reuertaris in terram, de
qua sumptus es. Quasi iam tũc odio hñs mortẽ, quã nec nõ
minare dignaret̄, iuxta illud. Qm̄ ira in indignatione eius,
& uita in uolũtate eius. Ita uisus loqui, qđ nisi mors necessa-
ria fuisset ad peccati abolitionẽ, ip̄am nec scire, nec nomina-
re, nedũ imponere uoluisset, Adeo scilicet, contra peccatũ
qđ mortem operatũ est, rursus æmulatio diuina, nõ aliud q̄
ip̄am mortẽ armat, ut hic uideas illud poetæ. Necis artificẽ
arte perire sua, & peccatum a suo fructu, pprio perdi, & mor-
te quã genuit, occidi, sicut uiperã a sua prole. Hoc est pul-
cherrimũ spectaculum, uidere, quomodo peccatũ, nõ alie

no, sed suo proprio opere perditur, suo gladio iugulatur, & uelut Goliath suo gladio caput amputat. Nam & Goliath figura fuit peccati, terribilis gygas omnibus, excepto paruulo Dauid, id est, Christo, qui solus eum pstrauit, & absciso capite, proprio illius gladio, iam meliorem non esse gladium dicit quam Goliath. i. Regum. xxi.

Si ergo hæc gaudia uirtutis Christi, & dona eius græ meditemur, qd nos torquebit malū paruulū, qñ in tam magno malo futuro, tam magna bona uidemus?

¶ Caput tertium, de tertio spectro, quod est bonum præteritum, seu post nos.

Huius boni facilis est cōsideratio, ex spectro suo contrario de præterito malo, tamen iuuenus considerātem. In hac re eximius est artifex. Beatus Augustinus in suis confessionibus, ubi pulcherrime recitat dei beneficia in se ab utero matris suæ. Idem facit insignis psalmus centesimus tricesimus octauus. Domine probasti me. Vbi in cætera prouidentian dei super se miratus, dicit. Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam, & funiculum meum inuestigasti. q. d. Quicquid ego unquā cogitauī, quicquid operatus fui, & quantū eē consecuturus ac possessurus, iam uideo q̄ non mea industria gesta sunt, sed tua cura longe ante hæc ordinata, deniq; omnes uias meas prouidisti, et non est sermo in lingua mea. Vbi tunc: in potestate tua. Hæc discimus experientia propria, si enim uitam præteritā recolimus. Nonne stupor est, nostalgia cogitasse, uoluisse, fecisse, dixisse, qualia nos nec prouidere potuimus: q̄ longe alia gessimus, si nostro libero arbitrio relictī fuissēmus. Id quod nunc primum intelligimus, tam præsentem scilicet curam dei, tam constantem sollicitudinē eius, super nos fuisse cernimus, ut nec loqui, nec uelle, nec cogitare potuerimus, nisi quod ille dedisset. Sicut Sapientiæ septimo dicit. In manu eī illius, & nos, & sermōes nostri. Et Paulus. Qui operatur omnia in nobis. Quin ergo pudescimus insensati & duricordes, qui propria experientia docti, uidemus, q̄ sollicitus pro nobis fuerit in hanc horam dominus, & omnia

bona nobis dederit. Necdū possumus eandē nostri curam ei in paruulo pñti malo tradere, ac ita facimus, quasi ille nos reliquerit, aut relinquere ullo mō possit. Nō sic ps. xxxix. Ego uero egenus & pauper, dñs sollicitus est mei, ubi B. Augu. habeat curā tui, qui fecit te, q̄ habuit curā tui anteq̄ esses. Quō non habebit curā, cum iam hoc es, qđ uoluit ut esses. At nos imperiū cum deo diuisum accipimus, illi tribuimus qđ fecerit nos, atq; idipm tñ uix aut tepide, nobis arrogamus curam nostri, quasi ille fecerit nos, & mox abierit, relictis nobis in nostra manu regendis.

¶ Q̄ si nobis nostra obstāt sapia & consilia, ut hanc curā dei super nos nō uideamus, dū forte multa euenerint scđm nostra pposita, redeamus cū ps. cxviij. ad nřm intuitū. Nō est occultatū os meū a te, qđ fecisti in occulto (.i. ossa mea in uentre matris, tu uidebas & formabas, qñ ego nondū erā, qñ mater mea nondū sciebat, quid fieret in ea) & substātia mea in inferioribus terræ (.i. figura seu forma corpis mei, in uisceribus infimis matris meæ, etiā nō fuit tibi abscondita, quia formabas tu eā). Quid em̄ his uerbis uult, nisi ingenti hoc exēplo nobis oñdere, quā deus nři siue nobis sp̄ curā habuerit. Quis enim p̄t gloriari se cooperatū ut formaret in utero. Quis dedit matri curā, ut lactaret, foueret, amaret, & om̄ia illa materna officia exhiberet. cū nos necdum sentiremus uitam nřam. deniq; quorū, nisi in alijs silia facta uideres, crederemus & nobiscū facta esse, nihil sciremus nec memores essemus, cū hęc non aliē nobis impēsa sunt, q̄ si dormientibus, immo mortuis, ac potius nondū natis impenderent, quantū ad nřam pertinet notitiā. Ita uidemus, q̄ sine nobis, nos excipiant diuinæ miseratiōes & consolationes. Adhuc dubitamus aut etiā desperamus, nři curam illi usq; hodie esse. Si quem hęc experientia nō erudit nec mouet, nescio quid erudire & mouere possit. Hanc enim uidemus passim in oībus infantulis præsentissime nobis expositā, ita ut nřæ insipientiæ & duritiæ tot exēpla pposita, merito nobis debeant esse magno pudori, si dubitemus, uel leuissimū bonū uel malū, sine singulari cura dei nobis cōtingere.

Sic B. Petrus i. Pe. v. Omne sollicitudinē p̄icientes in eū, qm̄ ip̄i est cura de uobis. Et ps. xxxvi. lacta super dñm curam tuam, & ip̄e te enutriet. Et B. August. ad animam suam in Confessionibus. Quid super te stas & non stas: proijce te in eum, non enim subtrahet manum ut ruas. Et iterum. i. Pe. iij. Itaq; & hi, qui patiunt̄ scđm uoluntatem dei, fideli creatori commendent animas suas in benefactis.

T O si quis hac rōne deū suū cognosceret, q̄ securus, q̄ gētus, q̄ iucūdus ageret. Hic uere deū haberet, sciēs certo, oīa sua quecūq; illa essent, illius suauissima uolūtate disponēte, sibi obtigisse & obtingere. Stat firma sn̄a Petri, ip̄i est cura de uobis. Quid hoc uerbo dulcius audire possumus? ideo p̄jcite oēm, inq̄t, sollicitudinē in eū. Q; si hoc nō facimus & nos ip̄i pro nobis solliciti sumus. Quid aliud facimus, q̄ qđ & dei curam impedire conamur, & simul nobis atatem nr̄am, tristē, laboriosam, anxīā, multis timoribus, curis, tur multibus facimus: atq; id frustra, nec eū quicq; his, pmouemus salubriter, sed ut Ecclesiast. dicit. Hæc uanitas est uanitātū & afflictio spiritus. Nā & idē libellus totus in hanc experientiam loquit̄, ut q̄ multa pro se tentauerit, & in oībus tamen non nisi laborem, unitatem, & afflictionem inuenit. Ita ut cōcludat, donū dei esse, si quis edat & bibat & lætetur cum uxore sua (.i. sine sollicitudine uixerit, deo cōmendata cura sui). Quare & nos nulla alia super nos sollicitudine solliciti esse debemus: quam ne super nos solliciti simus, & deo curam nostrī rapiamus. Cætera ex spectro cōtrario (ut dixi) & ex recordatione totius uitæ præteritæ, q̄ libet facile sibi comparabit.

¶ Caput quartum, de spectro quarto qđ est bonum infernum, seu infra nos.

H uicq; bona uidimus, que nr̄a sunt & in nobis ip̄is, deinceps ea quæ in alijs, & extra nos posita sunt, uideamus. Quorū primū est, in his q̄ infra nos sunt. i. mortui & dānati. Sed mirz, qđ boni in mortuis & dānatis possit inueniri: Verz tāta ē ubiq; diuinæ bonitatis uirtus, ut in summis malis etiā bona det uidere. Cōferimus illos primū ad

nos, & uidemus inæstimabilia nostra lucra, sicut facile ex
cōtrario malorū spectro accipi p̄t. Nā quanta illic mortis &
infernī mala in eis uidemus, tot sine dubio lucra nostra ui-
demus, tantorū maiora quanto illorum mala fuerint maio-
ra. Quæ om̄ia nō sunt leui corde cōtemnenda, quia miseri-
cordiā dei magnificētissimā, nobis uehementē cōmendant.
Et periculum est, si hæc parui duxerimus, ingrati inuenia-
mur, simul cū illis damnandī, aut peius cruciandī, p̄pterea
quantū illos dolere & ululare uiderimus, tāto magis de dei
bonitate in nos gaudere debemus. Iuxta illud Esaiæ. lxxv.
Ecce serui mei comedēt, & uos esuriētis. Ecce serui mei bi-
bent, & uos sitietis. Ecce serui mei letabunt, & uos cōfun-
demini. Ecce serui mei laudabūt præ exultatiōe cordis, &
uos clamabitis præ dolore cordis, & præ cōtritiōe spūs ulu-
labitis, & dimittetis nomē uestrū in iuramentū electis meis
&c. ¶ Deniq; ut dixi. Exēpla male morientū & dānatorū
(sicut & B. Greg. in dialogo refert) nobis ad monitoriū, &
bonū eruditionis p̄ficiūt, ut scēlix sit, quē faciunt aliēna pe-
ricula cautū. Hoc sane bonū, quia uulgariter notū est, pa-
rum mouet, cū sit tñ inter maxima numerandū, & his q̄ sen-
fato sunt corde, nō modico existimatiōe p̄batum. Cū huc
uergat magna pars sacre totius scripturæ, uidelicet, ubi de
ira, iudicijs, cōminationibus dei, docet. Quas saluberrimas
doctrinas, miserrimorū exempla, nobis saluberrime confir-
mant, quæ tunc primū efficacia sunt, si illorū quæ ea ferunt
affectum induti fuerimus, ac uelut in loco & persona eorū
simus, tunc enim mouebunt & monebunt nos ad laudem
bonitatis dei, qui nos ab his seruarit.

¶ Conferimus uero illos etiam ad deum ip̄m, quo diuinam
iustitiam in eis uideamus. Hoc & si arduum est, tamen co-
nandū est. Nam cum sit deus iustus iudex, iustitiam eius
diligē & laudari oportet. Atq; ita in deo gaudere, etiam tūc,
quando malos male perdit in corpore & anima, quia in his
omnibus summa sua & ineffabilis iustitia lucet. Itaq; infer-
nus quoq; plenus est deo & summo bono, non minus q̄
cœlū. Iustitia em̄ dei, ip̄e deus ē, deus uero summū bonū ē.

Quare ut misericordia, ita & iustitia eius seu iudicium sum-
me amandū, laudandū, prædicandū est. Hoc sensu. **D**avid
dicit. Lætabit iustus cum uiderit uindictam, manus suas la-
uabit in sanguine peccatoris. Hac ratione prohibuit dñs Sa-
muele. i. Regum. xvi. Ne amplius Saul lugeret dicens.
Vsq̄quo tu luges Saul, cum ego peccerim eum ne regnet
super Israel? Quasi diceret, adeo ne uoluntas mea tibi dis-
plicet, ut hominis uoluntatem mihi præferas? **P**enit̄ hæc ē
illa uox laudis & gaudij p̄ totū psalteriū, q̄ dñs sit iudex ui-
duarū, & p̄ orphanorū, q̄ facturus sit uindictā pauperū, & iu-
dicium inopis, q̄ confundent inimici, perdentur impij, &
multa similia. **¶** **Q**uod si quis generationi illi sanguinū,
quæ occidit iustos, etiam filiū dei, & impiorū cumulo, uelit
stulta misericordia compati, iam inueniet eorū congaudere
iniquitati, & pbare ea quæ gesserunt, dignus qui cum eis si-
militer pereat, quorū peccata nolit uindicare. A uideatq̄ illū
ij. Reg. xix. Diligis odientes te, & odio habes diligētes te.
Sic enim Jacob ad David dicebat, quando Absalon impiū
homicidam suum nimis lugebat. Quare in hoc spectro cō-
gaudendū est uniuersæ sanctorū pietati & iustitiæ dei, quæ
persecutores pietatis iustissime punit, ut liberet suos electos
ab eis. A tēp̄ ita uides non parua, sed summa bona, in mor-
tuis & damnatis lucere. Nempe uindictam omnium san-
ctorū iniuriam, & tuam quoq̄ si iustus es cum eis. Quid
ergo mirū, si & per tuū præsens malū uindictet hostē tuū. i.
peccatum corporis tuī: immo gaudendum tibi in hoc offi-
cio optimæ iustitiæ dei, quæ etiam te non rogante, pessimū
tuū. i. peccatū tuū, in teip̄o sic occidit ac perdit. Cui si cōpa-
tiaris, amicus peccati, & hostis iustitiæ in te opantis inuenie-
ris, qd̄ tibi summe cauendū sit, ne tibi quoq̄ dicat. Diligis
odientes te, & odis diligētes te. sicut ergo iustitiæ in tuū pec-
catū seruienti cū gaudio cōgratulari debes, ita eidē cōgratu-
leris in peccatores, oīm ac dei hostes seruienti, uides itaq̄ in
summis malis, summa bona uideri, & lætari nos posse in
summis malis, non propter ip̄a mala, sed propter summam
bonitatem iustitiæ nos uindicantis.

¶ Caput quintum, de Spectro quinto, qđ est bonum sinistrum, seu ad sinistram.

ADuersarij hi sunt, in uita adhuc positi (nā in pcedēte de eis s̄a dānatis, ac dāmōibus assimilatis cōsidera uimus) hos alio affectu irueri decet, uidēdaq; duplicia eorū bona. Primo, qđ tpalibus abūdant, ita ut pphetæ qđq; eorū bonis, ppe cōmoti sint ad inuidiā, ut ps. lxxij. Mei pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelauī super iniquos, pacem peccatorū uidens. Et infra. Ecce ipi peccatores & abūdantes in saeculo obtinuerūt diuitias. Hiere. xij. Iustus quidem es tu dñe, si disputem tecum, ueruntñ iusta loquar ad te, quare uia impiorū prosperatur? Bene est omībus qui præuaricantur & inique agunt.

¶ Cur em̄ tanta sup̄ eos bona effundit gratis & pdit? nisi ut nos solēt & oñdat, qđ bonus sit ihs, qđ recto sunt corde, ut idē ps. lxxij, dicit. Qui malis tā bonus est, qđto magis bonis bonus erit? nisi qđ malos nullo malo uexat, bono uero multis malis tērat, ut nō tm̄ in bonis pntibus, sed in absconditis qđq; & futuris, eū agnoscat esse bonū sibi, dicantēq; cū eodem ps. Mihi uero adherere deo bonū est, ponere in dño sp̄ meā. q. d. Etsi aliqd patiar, qđ illos liberos uideo, tm̄ cōfido, qđ mihi deus multo magis bonus sit qđ illis. Atq; ita, bona uisibilia, malorū nobis incitabulū sunt, sperādi bona inuisibilia, & contēnendi mala quæ patimur, non secus ac Chrs̄ Matth. vi. nos uolatilia coeli & lilia agri respicere iubet. d. Si ergo scēnū qđ hodie est, & cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, qđto magis uos modicæ fidei? Quare ex collatiōe bonorum, quibus mali abundant, & mali qđ nos patimur, fides nra exerceat & cōsolatio in deū (quæ sola sancta est) parat. A deo necesse est omnia cooperari in bonum sanctis.

¶ Alterū bonū, qđ multo mirabilius, qđ eorū mala nobis bona sunt, deo sic nos curante. Nā & si peccata eorū sint scandala infirmioribus, firmioribus tm̄ sunt uirtutis exercitiū, & occasio pugnae, maiorisq; meriti. Beatus em̄ uir qđ suffert tētationē, qm̄ cū pbatus fuerit, accipiet coronā uitæ. Quæ uero maior tentatio, qđ multitudo illa pessimorū exemplorū?

Denique hinc mundus, unus hostiū appellat̃ sanctorū dei, q̃
suis illecebris & impijs operibus nos irritat, puocat, allicit,
de uia dei, in uia suam, sicut Gen. vi. Viderūt filij dei filias
hoīm, q̃ essent pulchræ, & caro facti sunt. Et Nume. xxv.
Filij Israel ceciderunt cū filijs Moabitæ; ita ut salutare sit,
nos semper aliquo incommodo premi, ne mūdi scandalis
offensi, ruamus & peccemus nos infirmi. Sic LOTH commē
datur a Petro. ij. Pet. ij. q̃ a Zodoimitæ pessimis exemplis
multa passus sit, ut in iustitia sua per hæc promouerit. Ne-
cesse est ergo, ut hæc scandala ueniant, q̃ operent̃ nobis pu-
gnam & uictoriam. Væ tamen mundo a scandalis. Si autē
in peccatis aliorū, tanta nobis bona pcurat deus, quanto ma-
gis in nostro incommodo, nobis bonum operaturus toto cor-
de credi debet, & si sensus & caro aliud iudicēt.

QNon minis boni nobis mundus confert ex altero malo-
rum suorū latere, quod est aduersitas. Nam quos illecebris
non potest deuorare, & scandalis sibi incorporare, passioni-
bus conatur a se expellere, & malis poenarū exturbare, sp̃
aut insidias per peccatorū exemplum, aut furias per poenarū
tormentum intentans. Hæc est enī Chymæra monstrū,
cuius caput uirgineum & blandū, uenter leoninus & trucu-
lentus, cauda serpentina & mortifera, quia finis mundi, tam
uoluptatis q̃ tyrānidis, uenenū & mors sempiterna. **S**icut
ergo in peccatis mundi fecit nos deus bona nostra inuenire,
ita ut & persecutiones eius non sint frustra & ociosæ, ordi-
nantur nobis ad incrementum bonorū nostrorū, ut hoc ip̃o
quo nobis nocent, cogant̃ prodesse, sicut B. Augu. de par-
uulis ab Herode necatis dicit. Nunq̃ potuisset tantum psu-
isse obsequio, quantum psuit odio. **E**t B. Agatha gloriabū-
da ad carcerem, tanq̃ ad epulas iuit, causans in hunc modū.
Nisi corpus meum feceris a carnificibus tuis bene contre-
ctari, non potest anima mea cum palma ad paradysum intro-
ire, sicut granū, si non exuta fuerit theca eius, & in area for-
titer percutiat̃, non reponit̃ in horreum. Sed quid hic mo-
dica loquimur: cum in hanc rem tota scriptura, omniū pa-
trum scripta & dicta, omnium sanctorū facta & gesta uidea

mus cōsonare. Esse eos uilissimos credētibz, q̄ sunt eis no-
centissimi, modo recte ferantur, ut Petrus. i. Pet. iij. Et quis
est qui uobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Psalm̄.
lxxxviii. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis
non apponet nocere ei. Quomodo non nocet, cum sapius
etiam occidat? quia scilicet nocendo maxime prodest. Ita
uidemus undiq̄ nos in medijs bonis habitare, si prudentes
sumus, simul tamen in medijs malis, adeo omnia sunt mire
temperata diuinæ bonitatis magisterio.

¶ Caput sextum, de spectro sexto, quod est de-
xtrum, seu ad dextram.

Hæc est ecclesia sanctorū, noua creatura dei, fratres
& amici nostri, in quibus nihil nisi bonum uidemus,
non nisi consolationem, non semper quidem oculis carnis
(nam sic in contrario spectro sunt malorū) sed oculis spiri-
talius. Quancūq̄ & illa eorū bona, quæ uidentur, non reij-
cienda sunt, quin in his nos consolari a deo intelligamus.
Nam & ps. lxxij. non fuit ausus damnare omnes, qui in sæ-
culo obtinerēt diuitias, dicens. Si dicebam sic, ecce nationē
filiorū tuorū reprobauī, id est, si uolui dicere, esse omnes ma-
los, qui diuites, sani, honoratiq̄ essent, iam etiam sanctos tu-
os damnassem, quorū multi in his sunt. Sed & Apostolus
Timotheum docet, ut præcipiat diuitibus huius sæculi, nō
superbe sapere, diuites esse non phibens. Et Abraham̄ Isaac
& Iacob diuites scriptura refert fuisse. Atq̄ Daniel cum so-
cijs suis, honorati etiam in Babylone fuerūt. Præterea mul-
ti reges Iuda sancti fuerunt. Hos itaq̄ intuitus psalmus di-
cit. Si dicebam sic, nationem filiorū tuorū reprobauī. Dat,
inquam, deus etiam suis horū bonorū copiam, ad solatium
eorū & aliorū, uerū non hæc eorū propria, immo hæc umbra
& signa sunt uerorū bonorū, quæ sunt, fides, spes, charitas,
aliarūq̄ gratiæ & dona, quæ omnia communia fiunt per cha-
ritatem. ¶ Hæc est communio sanctorū, in qua gloria-
mur. Et quis non hic superbiat, etiam in magnis malis, qui
credat id quod res est. Esse scilicet omnium sanctorū bona,
sua bona, suum malū esse illorū quoq̄. Hoc enim spectrum

dulcissimū & iucundissimū est, quod Apostolus ad Gala.
hoc uerbo pingit. Aliter alterius onera portate, & sic imple
bitis legem Christi. Nonne bonum est nos hic esse, ubi si
unum membrum (ut. i. Coř. vi. dicit) patitur, compatiuntur
& omnia membra, si unum glorificatur, congaudent omnia
membra? Itaq; dum ego patior, patior iam non solus, patir̃
mecum Christus & omnes Christiani, sicut dicit. Qui tan-
git uos, tangit pupillam oculi mei. Ita onus meum portant
alij, illorum uirtus mea est. Fides ecclesiæ, meæ trepidatio-
ni succurrit, castitas aliorum meæ libidinis tentationem suf-
fert, aliorum ieiunia mea lucra sunt, alterius oratio pro me
solicita est, & breuiter ita inuicem sollicita sunt membra,
ut honestiora etiam inhonesta tegant, seruent, honorent,
sicut prima Corinth. sexto, pulchre describit. Atq; ita uere
gloriar̃ possum in aliorum bonis, tanquam meis proprijs.
Atq; tunc uere & mea sunt, si gratulor & congaudeo eis.
Sum ergo turpis & foedus, at illi quos amo, quibus applau-
do, formosi decorique sunt. Quo amore mihi non solum
eorum bona, sed eos ipsos facio meos, quare sub horum glo-
ria facile mea honorabitur ignominia, eorum abundantia
mea implebitur inopia, eorū merita meis medebuntur pec-
catis. Quis ergo queat desperare in peccatis? quis non gau-
deat in pœnis, qui sua peccata & pœnas, iam neque portat,
aut si portat, non solus portat, adiutus tot sanctis filijs dei,
ip̃o deniq; Christo? Tanta res est communio sanctorum
& ecclesia Christi? ¶ Quod si quis hæc non fieri aut
geri credat. Hic infidelis est, Christum & ecclesiam negauit.
Nam & si non sentiat, uere tamen ita agit, immo quis non
sentiat? Nam quod non desperas, quod non impatiens effi-
ceris, quis in cā est? Tua uirtus: nequaq; sed communio san-
ctorū. Alioquin nec ueniale peccatum ferres, nec uerbum
hois contra te sustineres, adeo prope est Christus & ecclesia.
Hoc est, qđ dicimus. Credo in spm sanctū, sanctā ecclesiam
catholicā. Quid ē credere ecclesiam sanctā, qđ sanctorū com-
munionem? Quo cōmunicant aut̃ sancti? nempe bonis &
malis, omnia sunt oim, sicut figurat sacramentum altaris in

panē & uino, ubi unum corpus, unus panis, unus potus ab Apostolo dicimur. Quis enī offendit particulam corporis, in quo non totum corpus offendat? Quid patitur extremus pedis polliculus, quod non patitur totum corpus, quod beneficium confertur, uel pedibus, in quo non gaudeat corpus totum? At nos unum corpus sumus. Quicquid aliis patitur, ego patior & fero, quicquid bene fit in eis, mihi fit. Ita Christus dicit, sibi factum, quod suis minimis factum fuerit. Quis panem altaris quantumlibet particula accipiens, non dicitur panem accepisse. Quis particulam eius contemnens, non panem contempsisse dicitur.

¶ Quare si dolemus, si patimur, si morimur, huc ferat intus, & fortiter credamus, ac certi simus, quod non nos, aut non soli, sed Christus & ecclesia nobiscum dolet, patitur, moritur. Adeo scilicet, nobis Christus noluit mortis uiam esse solitariam, quam omnis homo horret, sed comite tota ecclesia, uiam passionis & mortis ingredimur, & fortius ecclesia tolerat, quam nos ipsi, ut uere possimus illud Helisæi. iiii. Regum. vi. nobis aptare, quod ad seruum suum timidum dixit. Noli timere, plures nobiscum sunt quam cum illis. Cumque orasset Helisæus, ait. Domine, aperi oculos pueri huius, ut uideat, & aperuit dominus oculos pueri & uidit. Et ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Helisæi. **¶** Hoc solum & nobis restat, ut oremus, quod nobis aperiantur oculi, & uideamus ecclesiam in circuitu nostro, fidei inquam oculi, tunc nihil est quod timebimus, sicut & psalmus. cxxiiij. Montes in circuitu eius, & dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & usque in seculum, Amen.

¶ Caput septimum, de spectro septimo, quod est bonum supernum, seu supra nos.

Nihil de aeternis & celestibus bonis loquor, quibus beati fruuntur in uisione clara dei, aut saltem de eis in fide loquor, & qua ratione nobis possunt esse comprehensibilia. Ita hoc septimum spectrum est, Iesus Christus rex glorie, resurgens ex mortuis, sicut idem fuit septimum spectrum malorum, passus, moriens, & sepultus. **¶** Hic uidere licet, summum cordis nostri gaudium & stabilia bona, nihil hic prorsus malorum, quia

Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Hic est, caminus charitatis, & ignis dei in Sion, ut Esa. dicit. Christus enim natus est nobis, non solum autem, sed & datus est nobis. Quare resurrectio eius mea est, & omnia quae per resurrectionem suam operatus est. Et ut Apostolus Rom. viii. exuberantissime gloriatur. Quomodo non omnia nobis donauit cum illos. Quid autem operatus est resurgendo: nempe peccatum destruxit, iustitiam suscitauit, mortem absumpsit, & uitam reddidit, infernum uicit, & gloriam sempiternam contulit. Haec sunt inestimabilia, ita ut mens hominis uix audeat ea credere, sibi donata esse, uelut Iacob Gene. xlv. Cum audiret filium suum Ioseph regnare in Aegypto, quasi de graui somno euigilans, non credebat eis, donec illis repetentibus omnia, plaustra quoque ostenderent missa a Ioseph. Ita uere difficile est credere, tanta bona, nobis indignis in Christo, collata, nisi multis uerbis, ac ut multis apparitionibus sese discipulis manifestauit, ita nos tandem uelut plaustris, usu & experientia doceat ita credere. Plaustrum sane est suauissimum, quod factus est nobis iustitia, sanctificatio, redemptio, sapientia a deo, ut i. Corin. i. Apostolus dicit. Ego enim peccator sum, sed uehor in eius iustitia, quae mihi data est. Immundus sum, sed sanctificatio mea est sua sanctitas, in qua suauiter uehor, stultus ego sum, sed sapientia eius uehit me; damnabilis sum, sed libertas eius redemptio mea est, plaustrum securissimum. Ita ut Christianus (modo id credat) de meritis Christi, & omnibus eius bonis, non aliter queat gloriari, quam si ipsemet ea fecisset, adeo sunt eius propria, ita ut iam securus etiam dei iudicium expectare audeat, quod tamen insustentabile est. Tanta res est fides, tanta bona nobis parit, tam gloriosos dei filios constituit. Neque enim filij esse possumus, nisi paterna bona haereditemus. Dicat ergo Christianus cum fiducia. Ubi est mors uictoria tua: ubi est mors stimulus tuus, id est, peccatum? Stimulus enim mortis peccatum est, uirtus autem peccati lex, deo autem gratia, qui dedit nobis uictoriam per Iesum Christum dominum nostrum. Hoc est, lex facit nos peccatores, pecca-

tum facit nos reos mortis. Quis hæc duo uicit? Nostra iustitia: nostra uita: non, sed Iesus Christus a morte resurgens, peccatum & mortem damnans, suam iustitiam nobis impartiens, sua metita nobis donans, suam manum super nos ponens, & bene habemus, & legem implemus, & peccatū mortemq; superamus, de quo sit honor, laus, & gratiarum actio deo in sæcula sæculorum, amen.

Hoc ergo spectaculum supremum, in quo iam non modo supra mala nostra, sed etiam supra bona nostra eleuati sumus, & sedemus iam in bonis alienis, alieno labore partis, qui prius iacuumus in malis, alieno peccato conquisitis, & nostro auctis. Sedemus inquam in iustitia Christi, quia ipse iustus est, quia huic nos adhaeremus, per quam ipse deo placet, & pro nobis mediator interpellat, & totum se nostrum facit, optimus sacerdos & patronus. Quod ergo impossibile est, ut Christus in sua iustitia non placeat, tam impossibile est, ut nos fide nostra, qua illius iustitiæ inhaeremus, non placeamus. Quibus fit, ut Christianus sit omnipotens, omnium dominus, omnia habens, omnia faciens, prorsus sine ullo peccato. Quod si etiam in peccatis sit, tamen necesse est, ut non noceant, sed docentur propter insuperabilem, & omnia peccata exhaurientem iustitiam Christi, in qua fides nostra nititur, fortiter credens talem nobis esse Christum qualem diximus. Nam qui id non credit, surdus fabulam audit, nec Christum agnoscit, nec ad quid profit, nec quis eius usus sit, intelligit.

Quare uel hoc unum spectrum, si nulla sint alia, tanta nos potest consolatione imbuiere, si bene & corde intento spectetur, ut non modo malis nostris non doleamus, sed etiam gloriemur in tribulationibus, præ gaudio, quod in Christo habemus, uix ea sentientes. Qua gloria nos erudiat ipse Christus dominus, ac deus noster in sæcula benedictus, AMEN. ¶ Finis.

¶ Folio. vi. facie. i. uersu. xv. lege Chorozaïn. Folio. vii. facie. i. uersu. xx. lege peiore.

20
C His nugis meis Illustrissi. Princeps officium quale
cunque paupertatis meae testantibus, me Illustrissi. D. T.
commendo, maiora offerre paratissimus, si facultas spiritus
mei, uotis responderit unquam. Neque enim aliquando
non ero debitor, cum cuius meo proximo, tum maxime
Illustrissi. D. T. Quam nobis & clementibonitate, diu ser
uet incolumem, & foelici tandem sine, ad se reducat domi
nus noster Iesus Christus, Amen.

Illustrissi, D. T.

Orator Frater
Martinus Luther
August. Vuitten
bergen,

C Coloniae in aedibus Eucharij Ceruicorni,
Anno uirginei partus, M, D, XX,

1862659

